“حەڵقەی ونی کۆمەڵگای مەدەنی کوردی وەک مەنتالیتە”… شاهۆ حوسەنی

بوومەلەرزەی بیست و یەکی خەزەڵوەری کرماشان لە تەنیشت مووسیبەت و داغی کۆچی ئەزیزان و ماڵوێرانی، دەرکەوتەیەکی گرینگی هەبوو، ئەویش نیشان دانی هێزی جەماوەری و قوڵایی بەرپرسیارەتی نەتەوەیی کورد لە رۆژهەڵات بوو.
ئەگەر قەبووڵ بکەین کە کۆمەڵگای مەدەنی لەخۆ گری چوار تایبەت مەندی: عەقڵی گشتی، خواستی گشتی، کرداری گشتی و هەواهەنگی گشتیە، ئەوا لە رۆژهەڵات هەم عەقڵی گشتی، هەم خواستی گشتی و هەم کرداری گشتەکە دیتران. هەر ئەوەش وەهای کرد کە لە زووترین کات و هەر لە یەکەم ساتەکانی بوومەلەرزەکەدا، بیر و رای گشتی و مەدەنی کوردستان بە هۆی تەلەگرام و باقی رایەڵە گشتەکان، بەخێراییەکی زۆر ئاگاداری دۆخەکە کرا و حەول و جموومۆڵە خۆ رێککخراوەکان هەم لەلایەن ئێن جی ئۆکان و هەم لەلایەن کۆر و کۆمەڵە مەدەنیە خۆبەخشەکان دەستی پێ کرد، بەڵام هەمووی ئەو تایبەت مەندیانە لە غیابی هەواهەنگی گشتی و رێککەوتنێکی سەراسەری لە نێوان ناوەندە جۆراوجۆرەکانی مەدەنی کۆمەڵگای کوردی، جۆرێک نارێک و پێکی لە گەیاندن و دابەش کردنی پێداویستەکانی خەڵکی بوومەلەرزە لێدراوی لێکەوتەوە، لەوەها بەشاییەکەیش دابوو کە سووپای پاسداران و ئاستانی قوودسی رەزەوی بە داگیرکردنی یارمەتە مەدەنەکان بەشێک لەوانی بەناوی خۆی و لە بەرژەوەندی دەسەڵاتا بەناو کردوە. بێ گوومان هەموو تایبەت مەندەکانی پەرەی کۆمەڵگایەکی مەدەنی بەهێز لە رۆژهەڵات بوونی هەیە، بەڵام هێشتا رێککەوتن و هەواهەنگی لەناو ئۆرگانەکان و پێکهاتەکانی مەدەنی دا غایبە، ئەو بەشاییە بەربەستێکی گرینگە بە سەر هەڵدان و پەرەی مەنتالیتەی کۆمەڵگایەکی مەدەنی کوردی.

دیارە لێر مەبەست لە مەنتالیتە مانا و دەرکەوتە مۆدێرنەکەیەتی، بێ گومان کورد و کوردستان لەبەردەم ئەزموون و تەجرووبەیەکی گرینگی مێژوویی دایە کە لە سەرەتای سەدەی بیستەمەوە دەستی پێ کردوە، ئەم ئەزموونە شتێک نیە جگە لە رووبەروو بوونەوەیەکی درووست و ناوەرەک تەوەرە (نەک هەر بە تەنیا رۆاڵەت تەوەرە ئەو جۆرەی کە کورد تا ئەمرۆکە لەگەڵی رووبەروو بۆتەوە) لەگەڵ

مۆدێرنیتەیە. کورد بە زاڵ بوون بەسەر کێشە ناوخۆیی و دەرەکەکانیدا چارەیەکی نییە جگە لە ڕووبەڕوو بوونەوە لەگەڵ مۆدێرنیتە.

بێ گومان یەکێک لە کۆڵەکە گرینگەکان و بنەما سەرەکییەکانی مۆدێرنیتە زەینییەت یان مۆنتالیتەیە، مۆنتالیتە نەک بەمانی نەریتەکەی کە بریتییە لە شێوەی بیرکردنەوە یان جۆری هزر و ئەندێشە، بەڵکە بەمانای کەڵەکە بوونی ئەزموون گەلێکی مێژوویی لەهەناوی کورد و بوون بە هێزێکی کۆڵگەر و کارتێکەر، واتە هێزێکی مەعریفی و هزری لە رەوتی ژیانی کردەوەیی و زەینی تاکی کورد کە هێز و ئیرادەیەک بە تاک دەبخشێت بۆ کارتێکەر بوون لەسەر رەوتی ئاڵوگۆرەکان، دەرکەوتن وەک هێزیکی ئاڵوگۆری خوڵقێن، بوون بە کەرگەڵەکی زانستمەند و پێش گرتن بە دووپات بوونەوەی ڕابردوویەکی مێژوویی هەم لە ئاستی مەعریفی، هەم لە ئاستی رواڵەتی و هەم لە ئاستی کردەوەییدا، مۆنتالیتەی مۆدێرن بە مانای بەهێز بوونی تاک لەبەرامبەر دەسەڵات و هەرجۆرە ناوەندێکی دەسەڵات سەپێنە، واتە بەهێزی بوونی تاک لەسەر بنەمای هزری شارومەندی و پێوەندێکی موازی نەک هیرارشیک و توولی. بەواتایەکی تر مۆنتالیتە لەخۆگری تایبەت مەندی گەلێکی تاکەکانە، تایبەت مەندی گەلێکی وەک سووژ بوون، ئاگایی و سەربەخۆ بوون لەخۆ پێناسە کردن و خۆ ناساندن.

ئەو مۆنتالیتەیە دەبێتە هۆی سەرچاوە بوون، سووژە بوون، کەرگەر بوون و زاڵ بوون بەسەر ئەو کەرەسانەی کە خۆی خۆڵقاندوویەتی بە خزمەت بەخۆی کە بریتین هەم لە پێکهاتە ماناییەکانی وەک هزر و ئایدۆلۆژی و هەم پێکهاتە رواڵەتەکانی وەک دەوڵەت و حکوومت.
لەوەها دۆخێک دا کۆمەڵگای مەدەنی وەک مۆنتالیتە کە پێکهاتوە لە تاکی سەربەخۆ و سووژە، دەبێتە پێکهاتەیەکی گشتگیر، دەسەڵات رەمەن و سووژە کە پێرە پێدەری عەقڵی گشتی، خواستی گشتی، کرداری گشتی و هەواهەنگی گشتییە، واتە کۆمەلگای مەدەنی وەک مۆنتالیتە دەبێتە کەسایەتیکی گشتی سەربەخۆ کە پێکهاتوە لە مۆنتالیتەی تاکی کورد و درێژەی رەوتی مۆنتالیتەی تاکی کوردە بە بەهێزتر کردن و پاراستنی لە هەرجۆرە دەسەڵاتێکی هەژمەنی سیاسی و نامەدەنی.

دەشێ بگوترێت کە ئەگەر مۆنتالیتە بەمانای تاکی سەربەخۆ، خۆپێناسەکەر و وریا دێتە ئەژمار ئەوا گشتێتی بەمانای ناسینەوە و بەفەرمی ناسین و قەبوڵی کردنی مۆنتالیتەکان لەلایەن یەکترەوە لە پێکهاتەی کۆمەڵگای مەدەنیدا وەدی دێت، واتە کۆمەڵگای مەدەنی وەک مۆنتالیتە، مەکۆ و بەستێنی بەفەرمی ناسین و قەبوڵی تاکەکان وەک

مەنتالیتە و ئاستی پێشکەوت و گەشەی زیاتری تاک، پشتیوانیکەری تاک و مسۆگەرتر کردنی شووناسی تاکەی سەربەخۆ و پێناسە کەرە، ئەو ڕەوتە لەڕاستیدا تەواوکەری ڕەوتی بە مەبەست گەیشتنی تاکە کە لە ڕەوتی مێژوویی خۆیدا بە گەیشتن بە ئامانج، لە قۆناغی سرووشتیدا، دەوڵەت و سیاسەتی بنیاد نا و پێی نایە قۆناغی سیاسی و لەپاش قۆناغی سیاسی بە بنیادنانی کۆمەڵگای مەدەنی دەگاتە قۆناغی مەدەنی

لە قــوولایی ســتراتیژییەوە، بۆ قووڵایی کێشەی کورد … 1 … سمکۆ عەبدولکەریم

بەشی یەکەم …..

سیاسەتی ئەم قۆناغەی تورکیا ڕەنگدانەوەی ئەو سیاسەت و تێڕوانین و تێزانەی ئەحمەد داود ئۆغلۆن، کە خۆی لە کتێبەکەیدا دەبینێتەوە بە ناوی «قووڵایی ستراتیژی».
بە خوێندنەوەی ئەم کتێبە دەکرێ لەوە تێبگەین کە تورکیا لە سایەی فەرمانڕەوایی پارتی داد و گەشەپێدان «ئاکەپە» و کەسایەتی ڕەجەب تەیب ئەردۆغان و ئەحمەد داود ئۆغلۆ لە ڕابردوودا چۆن لە هەوڵی ئەوەدا بوون تورکیا بکەنەوە بە چەقی ستراتیژی ناوچەی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست. لەم کتێبەیدا ئەم بابەتە زۆر بەڕوونی ڕوونکراوەتەوە، بە تایبەتی لەو بەشە دیاریکراوەیەدا کە تایبەتە بە کێشەی کورد.

ئەوەی وایکرد بگەڕێمەوە سەر ئەم کتێبەی داود ئۆغلۆ، ئەو سیاسەتەی کرانەوەی تورکیا بوو بەڕووی کورددا، بە تایبەتیش بەرامبەر بە هەرێمی کوردستان، کە جۆرێك لە سیاسییەکانی کورد و ڕۆشنبیران بەگەشبینییەکی زۆرەوە لێیدەڕوانی و بە وەرچەرخانێکی گەورەی سیاسەتی تورکیایان دانا، لە مێژووی ئەم وڵاتەدا.

بەڵام ئەگەر بەوردی چاو بەم کتێبەی «ئەحمەد داود ئۆغلۆ» دا بخشێنینەوە، لە ستراتیژیەتی ئەو کرانەوە و سیاسەتە تازەیەی

تورکیا تێدەگەین، کە بە شێوەیەکی زۆر ستراتیژی خۆی لە سیاسەتی ئیحتیواکردندا دەبینێتەوە و زۆر بەئاشکاوی ئەوە دەخاتەڕوو، نایشارێتەوە کە تورکیا بە گەیشتن بە «ستراتیژیەتی قووڵایی» پێویستە پشت بە ستراتیژییەتی ئیحتواکردن ببەستێت، بە تایبەتیش لە بەرامبەر کورد.

ئەمەش بە لەبەرچاوگرتنی هەرسێ بنەما سەرکییەکانی، کە ئۆغلۆ وەك بنەمای ئەم سیاسەتە تازەیەی ئاماژەی بۆ کردوە، وەك «جیورۆشنبیری و جیوئابوری و جیوسیاسی، ئۆغلۆ وەك پێکهاتەیەکی کاریگەر دەڕوانێتە کورد و پێی وایە لەم قۆناغەدا کورد بە وڵاتە زلهێزەکان، هۆکارێکی باشە، لە بەرامبەر چۆنیەتی مامەڵەکردن لە گەڵ هەریەك لە سێ پێکهاتە سەرەکییەکەی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست، تورك و عەرەب و فارس».

ئەمەش وادەکات بە شێوەیەك لە شێوەکان لەم هاوکێشە ستراتیژییەدا، بە پشت بەستن بە هۆکارەکانی وەك “جیو سیاسی و ئابوری و جیو دووانییەکە و رۆشنبیرییەکەی” سوود لە کورد وەربگیرێ.
ئۆغلۆ پێی وابوو لە داهاتوویەکی نزیکدا ئەم بنەمایەی «جیو دووانییەکە» لە هەریەك لە وڵاتەکانی تورکیا و ئیران و دوو وڵاتە عەرەبییەکە، گۆڕەپانەکە لە بەردەم هەر جۆرە دەست تێوەردان و بەکارهێنانێك واڵا دەکات.

ئەمەش بە مەترسی دەزانێ و پێی وایە کورد دەخاتە بەردەم مەترسی بەکارهێنان (الاستغلال) لە لایەن وڵاتە زلهێزەکانەوە، لە چوارچێوەی ئەم گەمە ستراتیژییەشدا، بە تایبەتی لە سەروبەندی تیربوونی ناکۆکی نێوان وڵاتەکان، کورد بەدەڵاو دەزانێ.
ئۆغلۆ لەو کتێبەیدا «قووڵایی ستراتیژی» ئاماژە بە دوو گۆشەنیگای سیاسی جیاواز دەکات سەبارەت بە کێشەی کورد، لە لایەن هەریەك لە ئەمریکا و ئەورپا، پێی وایە ئەمریکا هەر لە سەرەتاوە کێشەی کورد بە بەشێك لە کێشەی عیراق دەزانێ، بە پێچەوانەی ئەوروپا، کە کێشەی کورد بە کێشەیەکەی بنچینەیی تورکیا دەزانێت.

لەم روانگەیەوە ئۆغلۆ قەتیس کردنی کێشەی کورد لە سنووری عیراق، یان سنووری تورکیا، بەشێوەیەکی گشتی بەیارمەتیدەر نازانێت بۆ دیاریکردنی بەرژەوەندییەکانی ئەوروپا و ئەمریکا لەو کێشەیەدا، بەڵام لە گەڵ ئەوەشدا، دان بەوەدا دەنێ کە هەمدیسان تورکیا هەست بە بێزارییەکی مەترسیدار دەکات، لە بەرامبەر هەریەك لەو دوو هەڵویستەی ئەمریکاو ئەوروپا.

«ئەغلە»پێی وابوو ئەم جۆرە تێڕوانینەی ئەوروپا کار دەکاتە سەر پەیوەندییە دوو قۆڵییەکانی تورکیا و وڵاتانی ئەوروپی، بە تایبەتی وڵاتانی وەك یۆنان و ئەڵمانیا، دواجار ئەمەش بە یەکێ لە بنەماکانی گفتوگۆکانی نێوان تورکیا و یەکێتی ئەوروپا دادەنێ.
بەڵام سەبارەت بە تێڕوانینی ئەمریکا بۆ کێشەی کورد، کە لە چوارچێوەی عیراقدا لێیدەڕوانێ، ئەغلە پێی وایە لە هەنگاوی یەکەمدا ئەم مەسەلەیە نابێتە هۆی راستەوخۆ بە یەك هەڵپژاندا.
بەڵام دیسان تورکیا بە وریایی و گومانەوە دەڕوانێتە ئەو هەڵوەستەی ئەمریکاش.
پێویستە بووترێ ئەو تێڕوانیانەی تورکیا بۆ کێشەی کورد بەر لە رووخاندنی سەدام و دەستگیردنی ئۆجەلان دەگۆڕێتەوە، چونکە بە دەستگیرکردنی ئۆجەلان تورکیا ئاهەنگی فەنك بە گیانیدا هاتەوە، بە تایبەتی کاتێ ئەمریکا دەستگیرکردنی ئۆجەلانی بە کردارێکی ناوخۆیی تورکیا لە قەڵەمدا.

لە درێژەی پەرەسەندنەکاندا، بە تایبەتی دوای دەستگیرکردنی ئۆجەلان، داود ئەغلە پێی وانییە کێشە سیاسییەکانی ناوچەی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست بەرەو چارەسەرکردن دەچن، بەڵکو بە پێچەوانەوە پێی وایە، لەبەرەوە گەمەیەکی تازەی زۆر مەترسیدار دەست پێدەکات.
هەرچەندە ئەمریکا لە هەموو بۆنەیەکدا لە بەرامبەر پارتی کرێکارانی کوردستاندا، پشتیوانی خۆی بۆ تورکیا دەردەبڕێت، بەڵام لە بەرامبەر ئەوەدا داوا لە تورکیا دەکات لە بەرامبەر هەر هەنگاوێکی نوێی ئەمریکا لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا پێویستە تورکیا سیاسەتی نزیك بوونەوە پێیەوە بکات.

داود ئەغلە پێی وایە ئەو داواکارییانەی ئەمریکاش کاتێك ڕوو لە پتربوون دەکەن کە مەسەلەی چارەسەرکردنی کێشەکانی عیراق و فەلەستین دێنە پێشەوە.
بە دیوەکەی دیکەشدا ئەغلە هەرچەندە دۆخی دوای دەستگیرکردنی ئۆجەلان بەجۆرێك لە باڵکێشانی ئارامی بەسەر وڵاتانی ئەوروپادا وەسفدەکات، لە هەمان کاتدا بە جۆرێك لە قورسترکردنی داواکارییەکانیشیان بەسەر تورکیا لە قەڵەمدەدات.
چونکە پێشتر لەترسی ئەوەی بە پشتیوانیکردن لە رێکخراوی تیرۆرستی تۆمەتبار نەکرێن، وڵاتانی ئەوروپی دەبوایە بە وریایی و لەسەرخۆ و بە نەرمی فشار بخەنە سەر تورکیا، ئەمەش زیاتر لە دوای کۆبوونەوە لوتکەی یەکەی هلسنکی و لە چوارچێوەی پێوانەکانی کۆپنهاگن جەختی لەسەر کرایەوە، کە وڵاتانی ئەوروپا لە خۆرهەڵاتی

ناوەڕاستدا بەو شێوەیە دەیانەوانییە کێشەی کورد، کە کێشەیەکی تورکییە.

سەرەنجام ئەحمەد داود ئۆغلۆ لەچوارچێوەی فەلسەفەی ئیحتواکردن و پشتبەستن بە رەهەندەکانی رۆشنبیری و ئابووری و سیاسی و دیپلۆماسی، پێی وابوو دەکرێ کۆتایی بە کێشەی کورد لە تورکیا بهێنرێت. کە بەلای منەوە مەسەلەکە کۆتایی پێهێنان نییە، لە روانگەی چارسەرکردنەوە، بەقەد ئەوەی گەمارۆدانی کوردە لە هەموو لایەکەوە، بۆ ئەوەی لە لایەن وڵاتانی زلهێزەوە لە دژی تورکیا بەکار نەهێنرین.

کتێبی جەوهەری زمان و فەلسەفەی تەئویل … د.سەعید تۆفیق

چاپکراوی نوێ

کتێبی جەوهەری زمان و فەلسەفەی تەئویل
د.سەعید تۆفیق
عەبدولموتەڵیب عەبدوڵڵا
لە عەرەبییەوە کردوویە بە کوردی و پەراوێزی بۆ داناوە
چاپخانەی دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم- سلێمانی 2017

ئەو کتێبە لەو بابەتانەی خوارەوە پێکهاتووە:
– پێشەکی نوسەر:
(1) زمان و بیرکردنەوەی شیعریی لای هایدگەر.
لە زمانی هایدگەرەوە بۆ فیکری هایدگەر، لە بارەی زمان و بیرکردنەوە
(چەند سەرنجێکی سەرەتاییانە)
– شارەزایی زمان.
– زمان و شیعر (شارەزایی زمان لە شیعردا)
-زمان/شیعر/بیرکردنەوە (زمان وەك بنەمای فیکر و بیرکردنەوەی شیعریی).

(2) بنەماکان و ئاسۆی هیرمینۆتیکای فەلسەفی لای گادامێر.
– سەرەتایەك لە سەرچاوەکانی فیکری گادامێر و بەرەوپێشچوونەکانی.
-بنەماکانی هیرمینۆتیکای فەلسەفی:
1- هیرمینۆتیکا وەك ئاراستەیەك لە راڤەکردن:
2- تێگەیشتن و راڤەکردن:
3- هونەری دیالۆگکردن:

-سەرچاوەکانی توێژینەوە.

3- هیرمینۆتیکای دەقی ئەدەبی لە نێوان هایدگەر و گادامێردا.
– قەیرانی تازەگەری: قەیرانی فۆرم و میتۆد.
– هیرمینۆتیکای هاوچەرخ ئەوەی دەکەوێتە پشت فۆرم و میتۆدەوە.
– یەکەم: هیرمینۆتیکای دەق ئەوەی دەکەوێتە پشت فۆرمەوە.
– دووەم- هیرمینۆتیکای دەق ئەوەی دەکەوێتە پشت میتۆدەوە.
1- وەهمی بابەتگەرایی… وەهمی میتۆد.
2-ڕۆڵی خود لە کردەی راڤەکردندا.
راڤەکردن وەك دیالۆگکردن لەگەڵ دەقدا.
ا-دیالۆگ بەو وەسفەی کە پەیوەندی نێوان من و ئەویدیکەیە.
ب-دیالۆگکردن لەگەڵ ئەویدیکە بەو وەسفەی کە دیالۆگە لەگەڵ دەق.

[بۆ خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێرە بکەن ...]